

Tyresö kommun
barn-utb@tyreso.se

Beslut för fritidshem

i Tyresö kommun

Tillsyn av fritidshem i Tyresö kommun

Skolinspektionen genomför tillsyn i Tyresö kommun under januari till mars 2014. Tyresö kommun besöktes av Skolinspektionen den 3 mars 2014 och den 4 mars 2014.

Fakta om fritidshemmen i Tyresö kommun

I Tyresö kommun erbjuds fritidshem i anslutning till 12 kommunala grundskolor som leds av 8 rektorer. Därutöver finns fristående fritidshem i anslutning till två fristående grundskolor i kommunen. Enligt uppgift från kommunen finns vid tiden för tillsynen 2 651 elever i de kommunala fritidshemmen. Inga elever finns i kommunal pedagogisk omsorg. Därutöver finns 283 elever i fritidshem med enskild huvudman och två elever i enskild pedagogisk omsorg. Totalt 88 elever finns inom öppen fritidsverksamhet.

Av den senast tillgängliga nationella statistiken avseende fritidshem (för 2013) framgår att andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning i kommunal regi är 32 procent, vilket kan jämföras med 56 procent för samtliga kommuner. Antal inskrivna elever per anställd i kommunal regi är samma år 11,8 vilket kan jämföras med 12,8 för samtliga kommuner. Antal inskrivna elever per avdelning i kommunal regi är 51,9 jämfört med 40,2 för samtliga kommuner.

Det övergripande ansvaret för fritidshemmen har barn- och utbildningsnämnden i Tyresö kommun och förvaltningschefen är ansvarig tjänsteman. Rektorerna vid respektive skola ansvarar för fritidshemmens verksamhet. Vid vissa grundskolor är ansvaret för den dagliga verksamheten vid fritidshemmen delegerat till biträdande rektorer eller biträdande förskolechefer. Förvaltningschefen träffar regelbundet rektorerna som ingår i förvaltningschefens ledningsgrupp. För det mesta diskuteras skolfrågor. Vid enstaka tillfällen har fokus legat på fritidshemmens verksamheter.

Alla de kommunala fritidshemmen i Tyresö kommun bedriver sin verksamhet i skolans lokaler och det finns en nära samverkan mellan skola och fritidshem genom att fritidshemmens pedagogiska personal också arbetar med eleverna under skoltid. Flera fritidshem i kommunen erbjuder omsorg för elever i årskurserna 4 – 6.

Helhetsbedömning

Tillsynen av fritidshemmen i Tyresö kommun visar att det finns stora skillnader mellan olika fritidshem, och vissa fritidshem har svårigheter att leva upp till läroplanens mål om en stimulerande verksamhet och en meningsfull fritid för alla elever. Ibland är elevantalet i grupperna väldigt högt, det saknas pedagogiskt högskoleutbildad personal och personalen ges inte alltid möjligheter att genomföra en pedagogiskt planerad verksamhet. Vissa fritidshem saknar fritidspedagoger eller annan högskoleutbildad personal. Det finns till exempel fritidshem där personalen inte fullt ut känner till de nationella målen och där verksamheten inte är inriktad mot läroplanens mål. Vid några fritidshem är grupperna så stora i förhållande till lokalerna och till antalet pedagoger att fritidshemmens pedagogiska uppdrag inte alltid kan genomföras. Eftersom kommunen inte utvärderar elevgruppernas storlek och sammansättning medför detta, enligt Skolinspektionens bedömning, att kommunen får svårigheter att avgöra vilka effekter storlek och sammansättning av elevgrupperna samt personaltäthet har för verksamheternas möjlighet att fullgöra det pedagogiska uppdraget.

Flertalet fritidshem arbetar medvetet med att stärka elevernas möjligheter till inflytande över verksamheten och med att förebygga och motverka kränkningar mellan elever. Det varierar dock mellan fritidshemmen hur personalen samverkar med föräldrarna och informerar föräldrarna om barnens utveckling och trivsel.

Tillsynen av fritidshemmen i Tyresö kommun visar vidare att det systematiska kvalitetsarbetet avseende fritidshemmen behöver utvecklas på både enhetsnivå och huvudmannanivå. Redan vid den förra tillsynen av fritidshemmen i Tyresö kommun år 2007 konstaterade Skolinspektionen att kommunen saknade en samlad bild av i vilken grad verksamheten vid fritidshemmen levde upp till de nationella målen. Denna brist kvarstår.

På enhetsnivå utvärderas verksamheterna regelbundet och nya förbättringsområden identifieras. I de enhetsplaner som Skolinspektionen tagit del av redovisas utvärderingen av fritidshemmens arbete utifrån kommunens övergripande mål. Däremot saknas redovisningar av fritidshemmens utvärderingar av de egna målen. Likaså saknas en koppling till läroplanens mål. Tyresö kommun följer upp fritidshemmens verksamhet genom nyckeltal för antal inskrivna elever, personaltäthet och föräldrarnas upplevelse, utifrån kommunens brukarundersökning, om fritidshemmets verksamhet är stimulerande och utvecklande för det egna barnet. Några andra resultat redovisas inte.

Skolinspektionen konstaterar att det för Tyresö kommun saknas en sammanställning och analys av fritidshemmens måluppfyllelse i förhållande till de nationella målen. Därmed saknas en samlad kunskap om i vilken utsträckning fritidshemmen uppfyller de mål som finns för utbildningen i skollag, läroplan och andra föreskrifter. Tyresö kommun saknar därmed relevant kunskap om verksamheten i fritidshemmen för att kunna vidta åtgärder vid konstaterade brister.

Skolinspektionens ingripande

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger enligt 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Tyresö kommun att vidta nedanstående åtgärder för att avhjälpa påtalade brister. De vidtagna åtgärderna ska senast **den 1 september 2014** redovisas för Skolinspektionen.

Utveckling och lärande

Bedömning

Tyresö kommun måste vidta följande åtgärd för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Utveckling och lärande.

- Se till att alla fritidshem ges möjlighet att erbjuda eleverna en meningsfull fritid som stimulerar elevernas utveckling och lärande.

Motivering

Enligt skollagen ska fritidshemmet komplettera skolan, ge eleverna en verksamhet som stimulerar deras utveckling och lärande och erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Skollagen föreskriver också att utbildningen inom varje skolform och inom fritidshemmet ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas.

Tillsynen visar att det finns brister beträffande fritidshemmens möjligheter att erbjuda alla elever en meningsfull fritid som stimulerar deras utveckling och lärande. Av den verksamhetsredogörelse som Tyresö kommun inlämnat till Skolinspektionen inför tillsynen av fritidshemmen framgår att det pågår ett arbete på både enhets- och kommunnivå med att utveckla fritidshemsverksamheten utifrån elevernas behov. Till exempel har ett nätverk bildats för pedagogisk personal där diskussioner förs om hur bland annat kvaliteten kan förbättras genom att personalen delar upp eleverna i olika grupperingar.

Av intervju med barn- och utbildningsnämndens ordförande, förvaltningschef och rektorer med ansvar för fritidshemmen framgår dock att det finns stora skillnader mellan fritidshemmen i kommunen, och vissa fritidshem har svårigheter att leva upp till läroplanens mål om en stimulerande verksamhet och en meningsfull fritid för alla elever. Ibland är elevantalet i grupperna väldigt högt, det saknas pedagogiskt högskoleutbildad personal och personalen ges inte alltid möjligheter att genomföra en pedagogiskt planerad verksamhet. Fritidshemmens verksamhet kommer ofta i skymundan och vissa fritidshem har enligt intervjuad politiker och föräldrar mer karaktär av att vara en "förvaringsplats" för eleverna efter skoltid. Andra fritidshem uppges ha en stimulerande och meningsfull verksamhet med högskoleutbildad personal och goda möjligheter att genomföra en pedagogiskt planerad verksamhet.

Enligt den pedagogiska personalen från fritidshemmen som Skolinspektionen intervjuat känner personalen inte alltid till målen i läroplanen. Arbetsplaner finns som är kopplade till läroplanens mål men i det dagliga arbetet planeras olika aktiviteter utifrån vad som är praktiskt möjligt att genomföra med tanke på den personal som för tillfället finns till förfogande. Då tappas läroplansmålen bort, uppger några intervjuade pedagoger. Personalen på vissa fritidshem uppger att tillsynen ofta måste prioriteras på bekostnad av pedagogiskt planerad verksamhet. Vikarier tas sällan in och om en ur personalen är sjuk får planerade aktiviteter ofta ställas in. Fritidshemmets verksamhet upplevs av flera pedagoger komma i andra hand. Skolan upplevs som viktigare än fritidshemmet och personalen på fritidshemmen är ofta uppbunden av skolans behov. Några pedagoger uppger dock till Skolinspektionen att de tycker de har goda förutsättningar att bedriva en pedagogiskt planerad verksamhet och att eleverna ges en meningsfull fritid.

Intervjuade föräldrar till barn på fritidshemmen uppger att det på vissa fritidshem oftast pågår pyssel eller fri lek. Verksamheten är inte pedagogiskt planerad utan barnen tittar ofta på filmer, pysslar eller sparkar fotboll på gården. Flera föräldrar upplever att fritidshemsverksamheten inte är en prioriterad verksamhet. På vissa fritidshem upplevs personalomsättningen som mycket hög och föräldrarna uppfattar att personalen många gånger är alltför trött på eftermiddagarna efter att ha arbetat som resurs i skolan tidigare under dagen. Detta bekräftas även av intervjuad personal som uppger att de utlysta tjänsterna ofta är deltidstjänster vilket leder till ett fåtal sökande. Andra föräldrar uppger att personalen är engagerad, att deras barn trivs och att verksamheten håller en god kvalitet. Enligt kommunens brukarundersökning har andelen föräldrar som anser att fritidshemmets verksamhet är stimulerande och utvecklande för deras barn sjunkit från 87 procent år 2012 till 82 procent 2013. Trots att det enligt kommunens brukarundersökning således finns många föräldrar som är

nöjda med verksamheten på fritidshemmen, vilket också bekräftas av några av de föräldrar som Skolinspektionen intervjuat, bedömer Skolinspektionen att det på vissa fritidshem finns brister i verksamheten som kommunen behöver åtgärda.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att alla fritidshem inte erbjuder en meningsfull fritid som stimulerar elevernas utveckling och lärande. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och Tyresö kommun föreläggs att åtgärda bristen.

Författning

1 kap. 8 § och 14 kap. 2 § skollagen

Skola och hem

Bedömning

Tyresö kommun måste vidta följande åtgärd för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Skola och hem.

- Se till att alla som arbetar i fritidshemmen samverkar och informerar föräldrarna om elevens situation, trivsel och kunskapsutveckling i fritidshemmet.

Motivering

Enligt läroplanen ska skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande. Alla som arbetar i skolan ska samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. Lärarna ska samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling. Detta gäller även för förskoleklassen och fritidshemmet.

Skolinspektionens utredning visar att det finns brister i hur vissa fritidshem samverkar med och informerar föräldrarna om barnets situation, trivsel och kunskapsutveckling. Enligt den verksamhetsredogörelse som Tyresö kommun har delgivit Skolinspektionen inför tillsynen av fritidshemmen finns ett nära samarbete med hemmen vid hämtning på eftermiddagarna, via till exempel veckobrev till föräldrarna och genom terminsvisa utvecklingssamtal. I kommunens svar på faktagranskning av detta beslut anges bland annat att ett fritidshem har använt sig av ett digitalt verktyg för att tydliggöra vad eleverna tycker om deras vistelse på fritidshemmen. Detta används som underlag vid utvecklingssamtalen. Kommunens företrädare uppger också att detta verktyg kan komma att användas av andra fritidshem.

I de intervjuer som Skolinspektionen haft med personal och föräldrar till barn i fritidshem framkommer dock att det varierar mycket mellan olika fritidshem vilken information föräldrarna får. Vid några fritidshem finns en bra samverkan med föräldrarna, de ges möjligheter att få information om det egna barnets utveckling och lärande genom utvecklingssamtal och de får information om barnets trivsel när de hämtar barnen på eftermiddagarna, via föräldramöten eller skriftlig information. Vid andra fritidshem upplever intervjuade föräldrar att de inte blir lyssnade på och att det inte finns något intresse från fritidshemmens sida att samverka med föräldrarna. De får ingen skriftlig information om vad som händer på fritidshemmet och i utvecklingssamtalen berörs bara barnets situation under skoltiden trots att de efterfrågat information om barnets utveckling på fritidshemmet. Föräldramöten som också tar upp verksamheten på fritidshemmen genomförs inte enligt vissa föräldrar. Några föräldrar upplever att de försökt framföra synpunkter till skolledningen om bristande samverkan och information, men inte blivit lyssnade på.

Av kommunens egen brukarundersökning från 2013, som besvarats av mellan 49 och 58 procent (beroende på barnens ålder) av föräldrarna med barn på fritidshem, framgår att informationen till föräldrar är ett utvecklingsområde. Cirka 40 procent av föräldrarna uppger att det stämmer ganska dåligt eller inte alls att de får information om hur barnet har det på fritidshemmet. Trots att föräldrarnas åsikter via kommunens brukarundersökning tillmäts stor betydelse av kommunens politiska ledning, uppfattas inte informationen till föräldrar enligt intervjuade rektorer och personal som ett prioriterat utvecklingsområde för flertalet fritidshem i kommunen.

Den personal från fritidshemmen som Skolinspektionen intervjuat bekräftar att det ser olika ut på fritidshemmen hur samverkan och informationen fungerar. Vid några fritidshem deltar personalen från fritidshemmen på föräldramöten och kan då berätta om verksamheten på fritidshemmen. Vid andra fritidshem ges skriftlig information till föräldrarna och enstaka fritidshem erbjuder separata utvecklingssamtal. I flertalet fall medverkar dock personalen från fritidshemmet i utvecklingssamtalen bara om det finns speciella svårigheter på fritidshemmet. Ofta lämnas ingen information om barnets utveckling eller om fritidshemmets verksamhet, om inte föräldrarna hämtar sina barn på eftermiddagarna.

Flera av de rektorer som Skolinspektionen intervjuat uppger att de ser skola och fritidshem som en integrerad helhet och att de inte särskiljer fritidshemmens verksamhet från skolans. Föräldrarna får information via utvecklingssamtal och veckobrev om hur barnet har det i skolan och föräldrarna har alltid möjlighet att själva ställa frågor om hur barnet har det på fritidshemmet. Enligt

Skolinspektionen är det dock viktigt att fritidshemmens verksamhet inte kommer i andra hand utan att föräldrar också får möjligheter att samverka och få information om hur deras barn har det under eftermiddagstid på fritidshemmet.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att det finns brister i hur vissa fritidshem samverkar och informerar föräldrarna om barnets situation, trivsel och kunskapsutveckling. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och Tyresö kommun föreläggs avhjälpa bristen.

Författning

Lgr 11, Inledning och 2.4 Skola och hem

Pedagogiskt ledarskap och utvecklingen av utbildningen vid fritidshemmen

Bedömning

Tyresö kommun måste vidta följande åtgärder för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Pedagogiskt ledarskap och utvecklingen av utbildningen vid fritidshemmen.

- Se till att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete för fritidshemmen på såväl enhets- som huvudmannanivå som består i planering, uppföljning och utveckling av utbildningen.
- Se till att det systematiska kvalitetsarbetet för fritidshemmen inriktas mot de mål som finns för utbildningen i skollagen och i andra föreskrifter.
- Se till att det systematiska kvalitetsarbetet för fritidshemmen dokumenteras på såväl huvudmannanivå som på enhetsnivå samt att rektorn tar ansvar för att det finns rutiner för att redovisa konstaterade utvecklingsbehov till huvudmannen.

Motivering

Enligt skollagen ska varje huvudman inom skolväsendet systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen ska genomföras även på enhetsnivå. Rektor ansvarar för att kvalitetsarbetet på enhetsnivå genomförs. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de mål som finns för utbildningen i skollagen och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls. Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras.

Om det vid uppföljning av verksamheten kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen, enligt skollagen, se till att nödvändiga åtgärder

gärder vidtas. Det förutsätter att det finns rutiner för att redovisa konstaterade utvecklingsbehov till huvudmannen.

Enligt Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet (SKOLFS 2012:98) bör rektorn se till att dokumentationen av kvalitetsarbetet är tillräcklig för att ligga till grund för analys och beslut på enhetsnivå om prioriteringar av utvecklingsinsatser, skapa rutiner och former för dokumentation som är effektiva och ändamålsenliga för enhetens kvalitetsarbete, samt sträva efter att dokumentationen ger en samlad bild av utbildningens kvalitet inom enheten.

Tillsynen visar att det finns brister i hur utbildningen i fritidshemmen planeras, följs upp och utvärderas på såväl enhetsnivå som på huvudmannanivå. Redan vid den förra tillsynen av fritidshemmen i Tyresö kommun år 2007 konstaterade Skolinspektionen att kommunen saknade en samlad bild av i vilken grad verksamheten vid fritidshemmen levde upp till de nationella målen.

Enligt den verksamhetsredogörelse som kommunen skickat in till Skolinspektionen inför tillsynen av fritidshemmen pågår ett arbete i kommunen med att utveckla och förbättra fritidshemsverksamheten utifrån elevernas behov. Denna kvalitetsutveckling genomförs bland annat genom nätverksträffar för pedagogisk personal. Av intervjuer och dokumentstudier framgår att det på enhetsnivå bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete som till vissa delar fungerar väl. Enligt intervjuer med rektorer och pedagogisk personal i fritidshemmen utvärderas verksamheterna regelbundet och nya förbättringsområden identifieras. Detta arbete dokumenteras dock inte i skolornas enhetsplaner. Brukarundersökningen används enligt rektorerna som ett viktigt verktyg för att identifiera vilka områden som föräldrarna anser behöver utvecklas.

Fritidshemmens kvalitetsarbete finns dokumenterat i skolornas enhetsplaner eller i separata dokument. I de enhetsplaner som Skolinspektionen tagit del av redovisas utvärderingen av fritidshemmens arbete endast utifrån kommunens övergripande mål. Däremot saknas redovisningar av fritidshemmens utvärderingar av de egna målen. Likaså saknas en koppling till läroplanens mål.

Skolinspektionen har tagit del av barn- och utbildningsnämndens verksamhetsberättelse med bokslut 2013 som utgör kommunens dokumenterade kvalitetsarbete för förskola och pedagogisk omsorg, grundskola inklusive grundskärskola och fritidshem samt fritidsgårdar. I verksamhetsberättelsen redovisas resultat med avseende på nyckeltal, bland annat personaltäthet, och om föräldrarna enligt brukarundersökningen uppfattar fritidshemmets verksamhet som stimulerande och utvecklande samt föräldrarnas nöjdhet över verksamheten. Några resultat i förhållande till de nationella målen redovisas dock inte, inte

eller någon analys av fritidshemmens måluppfyllelse i förhållande till de nationella målen. Några andra rapporter om fritidshemmens måluppfyllelse redovisas inte heller till nämnd eller förvaltning. Detta bekräftas i intervjuer med ordförande i barn- och utbildningsnämnden och förvaltningschefen. I samband med kommunens faktagranskning av detta beslut uppger företrädare för kommunen att det pågår ett arbete på förvaltningsnivå med att tydliggöra kopplingen till de nationella målen. Även när det gäller de mallar som befundets bristfälliga pågår ett arbete med att uppdatera dessa. I de nya mallarna kommer fritidshemmets verksamhet och uppdrag att tydliggöras i förhållande till de mål som finns för utbildningen i skollag, läroplan och andra föreskrifter.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att det finns brister i Tyresö kommuns kvalitetsarbete vad gäller fritidshemmen. Det saknas en sammanställning av fritidshemmens resultat och det finns ingen analys av måluppfyllelsen i förhållande till de nationella målen varken på enhets- eller på huvudmannanivå. Därmed saknas en samlad kunskap om i vilken utsträckning fritidshemmen uppfyller de mål som finns för utbildningen i skollag, läroplan och andra föreskrifter. Tyresö kommun saknar därmed relevant kunskap om verksamheten i fritidshemmen för att kunna vidta åtgärder vid konstaterade brister. Verksamheten uppfyller inte författningarnas krav och Tyresö kommun föreläggs att avhjälpa bristen.

Författning

4 kap. 3-7 §§ skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

Personalkompetens

Bedömning

Tyresö kommun måste vidta följande åtgärd för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Personalkompetens.

- Se till att personalen vid samtliga fritidshem har utbildning och erfarenhet för de uppgifter de ska bedriva.

Motivering

Enligt skollagen ska huvudmännen för undervisning använda lärare eller förskollärare som har en utbildning som är avsedd för den undervisning som läraren eller förskolläraren ska bedriva. Utöver lärare eller förskollärare får det i undervisningen i fritidshemmet finnas annan personal med sådan utbildning eller erfarenhet att elevernas utveckling och lärande främjas.

Enligt Skolverkets Allmänna råd kvalitet i fritidshem (SKOLFS 2007:35) bör kommunen så långt som möjligt sträva efter att anställa personal med pedago-

gisk högskoleutbildning inriktad mot den åldersgrupp och den verksamhet som avses, ge all personal kompetensutveckling utifrån verksamhetens behov och ge personalen tid för utveckling av verksamheten.

Tillsynen av fritidshemmen i Tyresö kommun visar att personalen vid alla fritidshem inte har tillräcklig utbildning och erfarenhet för de uppgifter de ska bedriva. Enligt ordförande i barn- och utbildningsnämnden, förvaltningschefen, rektorerna och den pedagogiska personal som Skolinspektionen intervjuat är rekryteringen av fritidspedagoger eller annan högskoleutbildad personal med motsvarande utbildning den största utmaningen för fritidshemmen i Tyresö kommun.

Enligt rektorer och personal saknar vissa fritidshem högskoleutbildad personal vilket har en negativ inverkan på stabiliteten i grupperna och på personalens möjlighet att planera verksamheten utifrån de nationella målen. På några av de fritidshem som saknar fritidspedagoger är personalomsättningen mycket hög, vilket får en negativ inverkan på verksamhetens kvalitet. Till exempel utgår inte alltid verksamheten från läroplanen mål utan aktiviteter planeras och genomförs mot bakgrund av vilken personal som för tillfället finns tillgänglig. Vid några fritidshem känner personalen inte till läroplanens mål för fritidshemmen, vilket får negativa konsekvenser för övrig personal.

Enligt den pedagogiska personal som Skolinspektionen intervjuat är även de stora elevgrupperna en utmaning när personalen inte har adekvat utbildning. Några av personalen uppger att de inte tycker de har tillräcklig kompetens för att till exempel arbeta med elever i behov av särskilt stöd eller för att motverka kränkningar mellan elever. Kompetensutveckling erbjuds ibland, men personalen upplever att de inte kan lämna elevgruppen eftersom vikarier inte tas in.

Några föräldrar uppger i intervju att personalen inte har kompetens att se alla barns behov och att de inte hinner med att ge alla barn den stimulans de behöver. Personalomsättningen uppfattas som mycket hög.

Skolinspektionen konstaterar att redan vid förra tillsynen av fritidshemmen i Tyresö kommun, år 2007, bedömde inspektörerna att kommunen behövde förbättra sina insatser för att öka andelen personal med högskoleutbildning. Den nationella statistiken enligt SIRIS visade att år 2007 var andelen årsarbetare med högskoleutbildning i kommunal regi 41 procent. Den senaste statistiken för år 2013 visar att andelen nu är nere på 32 procent, vilket kan jämföras med 56 procent för samtliga kommuner i riket.

Av den verksamhetsredogörelse som kommunen ingivit till Skolinspektionen inför tillsynen av fritidshemmen framgår att nämnden har som mål att öka andelen högskoleutbildad personal men att tillgången är begränsad. Några speci-

ella insatser för att höja andelen högskoleutbildad personal har kommunen inte genomfört, enligt rektorer och personal. Detta bekräftas också i intervju av förvaltningschef och barn- och utbildningsnämndens ordförande. I samband med faktagranskningen av detta beslut påtalar företrädare för kommunen att svårigheten att rekrytera högskoleutbildad personal till fritidshemmen är en nationell utmaning, och att andelen högskoleutbildad personal i Tyresö har ökat under det senaste året.

Sammanfattningsvis visar utredningen att det finns brister vad gäller personalens utbildning och erfarenhet vid vissa fritidshem i Tyresö kommun. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och Tyresö kommun föreläggs att avhjälpa bristen.

Författning

2 kap. 13–14 §§ skollagen

Gruppsammansättningens lämplighet**Bedömning**

Tyresö kommun måste vidta följande åtgärd för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Gruppsammansättningens lämplighet.

- Se till att elevgruppernas sammansättning anpassas så att omsorgen och det pedagogiska uppdraget kan tillgodoses.

Motivering

Enligt skollagen ska huvudmannen se till att elevgrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att eleverna även i övrigt erbjuds en god miljö.

Tillsynen visar att elevgruppernas sammansättning inte alltid anpassas så att omsorgen och fritidshemmens pedagogiska uppdrag kan tillgodoses. Tyresö kommun följer kontinuerligt upp elevgruppernas storlek via nyckeltal av totalt antal inskrivna elever samt personaltäthet. Ett uttalat nämndmål är att andelen inskrivna elever per anställd ska ligga lägre än riksnittet. Av den senaste nationella statistiken i SIRIS (år 2013) framgår också att antalet inskrivna elever per anställd i kommunal regi är 11,8, vilket är lägre än motsvarande värde för samtliga kommuner i riket som är 12,8. Kommunens mål är således uppnått. Antalet inskrivna elever per avdelning i kommunal regi uppgår dock till 51,9, vilket är klart fler än värdet för samtliga kommuner som är 40,2 elever per avdelning.

Någon dokumenterad utvärdering eller analys av elevgruppernas storlek och sammansättning görs inte på huvudmannanivå. Av den verksamhetsredogö-

relse som Tyresö kommun delgivit Skolinspektionen framgår att rektorerna har ett delegerat ansvar att följa upp och utvärdera elevgruppernas sammansättning samt att anpassa verksamheten utifrån pedagogernas kompetens och erfarenheter och till elevernas behov och förutsättningar. Barn- och utbildningsnämnden eller förvaltningen efterfrågar dock inte några analyser av elevgruppernas storlek och sammansättning. Detta bekräftas i intervju med barn- och utbildningsnämndens ordförande, förvaltningschef och rektorer. I samband med faktagranskning av detta beslut uppger företrädare för kommunen att gruppstorleken är ett trubbigt mått för att mäta kvaliteten på verksamheten. Långt viktigare är hur rektorer leder och fördelar arbetet och hur personalen samverkar för att använda lokaler och personella resurser på ett sätt som verkar för elevernas bästa. Eftersom kommunen inte utvärderar elevgruppernas storlek och sammansättning medför detta dock enligt Skolinspektionens bedömning att kommunen får svårigheter att avgöra vilka effekter storlek och sammansättning av elevgrupperna samt personaltäthet har för verksamheternas möjlighet att fullgöra det pedagogiska uppdraget.

Personal och föräldrar från de olika fritidshemmen beskriver i intervjuer en stor variation av gruppernas storlek, vilket också bekräftas av rektorerna. Personal berättar att de inte alltid har full uppsikt över alla elever när grupperna är så stora och att det har hänt att elever gått hem med kompisar utan att personalen haft kännedom om detta. Personalen uppger också att de inte alltid hinner skapa goda relationer till alla elever och att det lättare uppstår konflikter mellan eleverna när grupperna består av ett stort antal elever. Även föräldrar upplever att grupperna på vissa fritidshem är alltför stora och att personalen inte alltid har uppsikt över alla barn. Kränkningar har enligt föräldrar förekommit som personalen inte har sett.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att elevgruppens sammansättning inte alltid anpassas så att omsorgen och det pedagogiska uppdraget kan tillgodoses. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och Tyresö kommun föreläggs att åtgärda bristen.

Författning

14 kap. 9 § skollagen

Anmärkning

Skolinspektionen tilldelar enligt 26 kap. 11 § skollagen (2010:800) Tyresö kommun en anmärkning.

Trygghet och studiero

Bedömning

Skolinspektionen har uppmärksammat följande brist inom bedömningsområdet Trygghet och studiero.

- Det finns inte för alla fritidshem en plan mot kränkande behandling som utgår från fritidshemmens verksamhet.

Motivering

Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Enligt Skolinspektionens praxis innebär "en översikt över de åtgärder som behövs" krav på att det bland annat ska finnas rutiner för hur händelser och åtgärder ska dokumenteras.

Tillsynen visar att det finns brister i fritidshemmens arbete med planerna mot kränkande behandling. Skolinspektionen har tagit del av ett antal planer mot kränkande behandling från 2013 och 2014 för fritidshemmen i Tyresö kommun. Dessa omfattar såväl förskola, förskoleklass, grundskola som fritidshem. I dessa planer framgår det tydligt vilka åtgärder som avses vidtas för fritidshemmen utifrån en kartläggning av fritidshemmens behov. Däremot saknas en beskrivning av rutiner för hur händelser och åtgärder ska dokumenteras.

I intervjuer med rektorer och pedagogisk personal från fritidshemmen framkommer att personalen arbetar aktivt med främjande, förebyggande och åtgärdande arbete mot kränkande behandling. Personalen analyserar utifrån kartläggningarna vilka åtgärder som behöver vidtas för att förebygga och förhindra kränkningar. Kartläggningar har genomförts på alla fritidshem, men ibland har kartläggningen varit gemensam för skola och fritidshem så att fritidshemmens specifika behov inte har klarlagts. Det finns enligt intervjuade rektorer och personal också planer där skolan och fritidshemmet ses som en integrerad helhet. I dessa planer framgår det enligt rektorer och personal vilka behov som finns och vilka åtgärder som behöver genomföras på fritidshemmet och skolan gemensamt men inte för varje specifik verksamhet.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att fritidshemmens planer mot kränkande behandling inte alltid lever upp till skollagens krav eftersom fritidshemmens behov och åtgärder inte framkommer tydligt i alla planer. Av planerna framgår inte heller rutinerna för hur händelser och åtgärder ska dokumenteras. Mot bakgrund av att fritidshemmens personal i övrigt bedriver ett förebyggande arbete för att motverka kränkningar bedömer Skolinspektionen bristen som mindre allvarlig och tilldelar Tyresö kommun en anmärkning.

Författning

6 kap. 6 - 8 §§ skollagen

I ärendets slutliga handläggning har utredare Pia Dannqvist deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Katarina Håkansson
Enhetschef

Elisabeth Ritchey
Föredragande

Bilaga:

Bilaga 1 Allmänt om tillsynen

Allmänt om tillsynen

Skolinspektionen genomför regelbundet tillsyn i alla verksamheter och hos alla huvudmän. Tillsynen fokuserar på faktorer som har betydelse för en god lärandemiljö och för elevers möjligheter att nå målen för verksamheten. Tillsynen inriktas mot tre huvudområden: Elevernas utveckling mot målen, ledning och utveckling av utbildningen samt enskild elevs rätt. För enskilda huvudmän granskas även huvudmannaskap och godkännande.

Tillsynen av förskola, fritidshem och vuxenutbildning i en kommun är inriktad på hur kommunen tar sitt ansvar för verksamheten. I de fall fritidshem finns vid fristående skolor ingår de i tillsynen av skolenheten. Förskolor som drivs av enskilda huvudmän har fått sitt tillstånd av kommunen och det är därmed kommunen som har ansvaret för tillsyn av dessa.

Alla skolenheter besöks vid tillsynen. Vid de skolor där Skolinspektionen bedömt att det är lägre risk för problem och brister granskas färre delområden och besöken görs under knappt en halv dag. Övriga skolenheter granskas inom samtliga bedömningspunkter och besöks under 1-3 dagar.

Tillsynen grundar sig på dokument som exempelvis plan mot kränkande behandling, kunskapsresultat och annan information från Skolverkets nationella uppföljningssystem, besök i skolenheter och intervjuer. Oavsett tillsynsform ger Skolinspektionens granskning inte någon heltäckande bild av verksamheten utan ska ses som en bild vid det aktuella granskningstillfället inom de områden som ingår i tillsynen.

Efter tillsynen redovisas Skolinspektionens bedömningar i ett beslut. Redovisningen görs i form av avvikelserapportering vilket innebär att det endast är de bedömningspunkter där det förekommer brister som beskrivs i beslutet. För kommuner bedöms även ansvarstagandet som helhet för den utbildning kommunen bedriver. Innan ett beslut fastställs ges alltid huvudmännen möjlighet att ta del av och lämna synpunkter på sakuppgifter i besluten.

I de fall Skolinspektionen funnit brister har huvudmannen ansvar för att komma tillrätta med bristerna. Huvudmannen ska också redovisa de åtgärder som har vidtagits i för att åtgärda bristerna. För att följa upp huvudmännens arbete kan flera besök eller andra kontakter bli aktuella då Skolinspektionen också vill se effekter av de åtgärder som vidtas.

Mera information om den regelbundna tillsynen finns på Skolinspektionens webbplats www.skolinspektionen.se under fliken Inspektion.